

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2023

Martin Doležal

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Podpora studentů vyžadujících specifické potřeby na
ČVUT v Praze**

Bakalářská práce

Autor práce: Martin Doležal

Studijní program: Politologie a veřejná politika

Vedoucí práce: Dr. Mgr. Aleš Vlk

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 21.7.2023

Martin Doležal

Bibliografický záznam

DOLEŽAL, Martin. *Podpora studentů vyžadujících specifické potřeby na ČVUT v Praze*. Praha, 2023. 44 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí bakalářské práce Dr. Mgr. Aleš Vlk

Rozsah práce: 71030 znaků včetně mezer

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zaměřuje na zkoumání podpory studentů se specifickými potřebami na Českém vysokém učení technickém v Praze. V rámci práce byla provedena analýza veřejných politik, které cílí na podporu studentů se specifickými potřebami. Byla identifikována opatření, která jsou cílena na vytvoření této podpory, a následně bylo analyzováno, jak jsou tato opatření využívána studenty se specifickými potřebami. V práci jsou systematicky identifikovány zdroje podpory pro studenty se specifickými potřebami na úrovni národního vzdělávacího systému a na úrovni vysokoškolské instituce, konkrétně na ČVUT v Praze. Na základě dotazníkového šetření práce zkoumá, jaké podpory studenti využívají, do jaké míry naplňují jejich potřeby, zda žádali o stipendia, a zda se setkali s fyzickými bariérami. Výsledky dotazníkového šetření ukázaly, že většina studentů se specifickými potřebami na ČVUT je spokojena s podporou, kterou dostávají, nicméně existuje zde stále značná část studentů, pro které studijní modifikace naplňují potřeby pouze částečně. Malý počet studentů zaznamenal fyzické bariéry v prostorách ČVUT. Valná většina respondentů nežádala o účelová stipendia.

Abstract

This bachelor's thesis focuses on examining the support system of students with special needs at the ČVUT in Prague. As part of this paper, a public policy analysis was carried out, aimed at support structure of students with special needs. Support measures were identified, then analysis of how these measures are used by students with special needs proceeded. The work systematically identifies sources of support for students with special needs at the national education system level and at the level of the higher education institution, specifically at the ČVUT in Prague. Subsequently, based on a questionnaire survey, the work examines what support students use, to what extent they fulfill their needs, if they applied for scholarships, and if they encountered physical barriers. The results of the questionnaire survey showed that most students with special needs at ČVUT are satisfied with the support they received, however, there is still a significant part of students for whom study modifications only partially fulfill their needs. Only a small number of students recorded physical barriers within ČVUT premises. The vast majority of respondents did not apply for special purpose scholarships.

Klíčová slova

ČVUT v Praze, podpora, specifické potřeby, vysoké školství, systém podpory, zdravotní postižení

Keywords

ČVUT in Prague, Czech Technical University in Prague, support, special needs, higher education, support system, disability

Title

Supporting students with special needs on at the Czech Technical University in Prague

Poděkování

Chtěl bych vyjádřit upřímné poděkování všem, kteří mě podporovali během mého studia a pomohli mi dokončit tuto práci. Velice děkuji svému vedoucímu práce Dr. Mgr. Aleši Vlkovi za jeho trpělivost, čas a cenné rady, které mi pomohly dokončit tuto práci. Děkuji Mgr. Barboře Čalkovské za poskytnutí konzultací a spolupráci při sběru dat. Mé poděkování patří také mé rodině, která mě během mých studií vždy podporovala. Děkuji.

Obsah

1 Seznam použitých zkratk	10
2 Úvod	11
3 Cíle práce	12
3.1.1 Výzkumné otázky	12
4 Vývoj systému podpory studentů se SP	12
5 Vymezení pojmů	13
5.1 Podpůrná opatření	13
5.2 Student se specifickými potřebami	13
5.3 Systém podpory	14
6 Východiska	15
6.1.1 Právo na rovné příležitosti ve vzdělání	15
6.1.2 Podpora studentů se SP jakožto analýza veřejné politiky	15
7 Metodologie	16
7.1 Identifikace podpůrných opatření	18
7.1.1 Model rozdělení dle úrovně zdroje podpory (Alevia, 2010)	19
7.1.2 Dotazníkové šetření	19
7.1.2.1 Populace a výběr	20
7.1.2.2 Způsob rekrutace	20
7.1.2.3 Struktura dotazníku	20
7.1.2.4 Analýza vybraných dat	20
7.1.2.5 Limity práce	21
8 Výsledky	22
8.1 Identifikace podpůrných opatření	22
8.1.1 Opatření na úrovni národního vzdělávacího systému, případně na nadnárodní rovině	22
8.1.1.1 Všeobecná opatření na úrovni národního vzdělávacího systému – národní politika vyrovnávání příležitostí, legislativa obecná	22
8.1.1.1.1 Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021–2025	22
8.1.1.1.2 Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením	23
8.1.1.2 Specifická opatření na úrovni národního vzdělávacího systému – národní strategie pro zpřístupňování vysokoškolského studia, legislativa speciální (zaměřená na vzdělávací systém a na vysoké školství)	24
8.1.1.2.1 Plán realizace Strategického záměru pro oblast vysokých škol pro rok 2022	24
8.1.1.2.2 Strategický záměr pro oblast vysokých škol na období od roku 2021	24
8.1.1.2.3 Zákon č. 111/1998 Sb. Zákon o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) a nařízení vlády č. 274/2016 Sb.	25
8.1.1.2.4 Pravidla pro poskytování příspěvku a dotací veřejným školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy za rok 2022	26
8.1.1.3 Opatření, která vznikají jako spolupráce několika vysokoškolských institucí či pracovišť, společné projekty a pracoviště určená studentům různých škol	29
8.1.2 Organizovaná (formální) opatření na úrovni vysokoškolské instituce (ČVUT v Praze)	29
8.1.2.1 Institucionální politika, strategie podpory studentů a organizační opatření zavedená jednou vysokou školou	29
8.1.2.1.1 Studijní a zkušební řád	29
8.1.2.1.2 Metodický pokyn č. 6/2022 (o podpoře studentů se specifickými potřebami na ČVUT)	29
8.1.2.1.2.1 Kontaktní osoba	29
8.1.2.1.2.2 Středisko ELSA	30
8.1.2.1.2.3 Evidence studentů se SP	30
8.1.2.1.2.4 Dohoda se studentem SP	30
8.1.2.1.2.5 Pravidla studijních modifikací a zkoušky	30
8.1.2.1.2.6 Studijní modifikace	31
8.1.2.1.2.7 Přijímací řízení a zápis ke studiu	32
8.1.2.1.2.8 Strava a ubytování	32
8.1.2.1.3 Etický kodex	32

8.1.2.2 Odstraňování fyzických bariér v prostředí, mobilita osob s tělesným a zrakovým postižením.....	32
8.1.2.2.1 Projekt bezbariérové ČVUT.....	32
8.1.2.3 Studijní podpora – distribuce informací pro studenty se SVP, zpřístupňování obsahu výuky, zajištění informačních zdrojů pro studium, specifické přístupy během vysokoškolské výuky, způsoby hodnocení studijních výsledků aj.....	33
8.1.2.4 Informační a poradenská podpora – práce poradenských pracovišť, poradenství studijní, speciálně pedagogické, psychologické, sociální, profesní a kariérové.....	34
8.1.2.4.1 CIPS.....	34
8.1.2.4.2 ELSA.....	34
8.1.2.5 Další materiálně technická podpora, asistivní technologie.....	34
8.1.2.5.1 Atelion.....	34
8.1.2.6 Přímá finanční podpora, stipendia, odměny aj.....	35
8.1.2.6.1 Stipendijní řád.....	35
8.1.3 Závěr identifikace podpůrných opatření.....	35
8.2 Výsledky dotazníkového šetření.....	36
8.2.1 Studijní modifikace.....	36
8.2.2 Jak studenti vnímají podporu od relevantních aktérů.....	37
9 Závěr.....	38
10 Summary.....	40
11 Použitá literatura.....	43
12 Seznam příloh.....	45

1 Seznam použitých zkratk

- CIPS Centrum informačních a poradenských služeb ČVUT
- ČVUT České vysoké učení technické v Praze
- ELSA Středisko pro podporu studentů se specifickými potřebami ELSA
- MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- SP Specifické potřeby
- SÚZ Správa Účelových Zařízení ČVUT
- SVP Specifické vzdělávací potřeby

2 Úvod

Podle odhadu Světové zdravotnické organizace (2011) 15.6 % světové populace trpí zdravotním postižením. Téměř každý člověk za svůj život zažije ať už dočasné či trvalé postižení (tamtéž). Tato skupina lidí čelí riziku zhoršeného přístupu k vyšším úrovním vzdělání (Šámalová, 2016). Dle strategického záměru Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) pro oblast vysokých škol by od roku 2021 (MŠMT, 2020a) mělo české vysoké školství nabízet rovné šance k získání vzdělání. Studentům, kteří čelí zdravotním nebo jiným bariérám, by měla být poskytována adekvátní podpora.

Způsob výuky může pro zdravotně postižené studenty představovat klíčovou bariéru po nástupu na vysokou školu (Matthews, 2009). Zavedená opatření, která řeší potíže zdravotně postižených studentů, pak často sice umožňují jednotlivcům vstup do mainstreamových vzdělávacích institucí, samotné instituce ale často zůstávají bez dostatečně zpřístupňujících změn (Matthews, 2009).

Tato bakalářská práce se zaměřuje na zkoumání podpory studentů se specifickými potřebami na Českém vysokém učení technickém v Praze. Nejdříve jsou identifikována jednotlivá opatření, kterých se studentům dostává. Následně bylo mezi studenty se specifickými potřebami šířeno dotazníkové šetření, které zkoumalo, jaké podpory využívají, a zda a do jaké míry naplňují jejich potřeby.

3 Cíle práce

Cílem této práce je popsat a analyzovat podpůrná opatření určená pro studenty se specifickými vzdělávacími potřebami na Českém vysokém učení technickém v Praze. Snaží se zjistit, jaká podpůrná opatření jsou poskytována, z jakých zdrojů plynou a zda jsou tyto podpory dostatečné k tomu, aby studenti se specifickými vzdělávacími potřebami mohli v plné míře uplatnit své vzdělávací možnosti.

3.1.1 Výzkumné otázky

Text si klade za cíl odpovědět na otázky týkající se podpory studentů se specifickými vzdělávacími potřebami na ČVUT v Praze. Hlavní výzkumná otázka je následující: *Jak jsou naplňovány potřeby studentů vyžadujících specifické potřeby na ČVUT v Praze?*

K tomu, abychom na tuto otázku mohli odpovědět, je hlavní výzkumná otázka doplněna o zpřesňující otázky zabývající se dílčími částmi. První se týká implementace opatření přijatých na národní úrovni na samotné vysoké škole: *Jak ČVUT implementuje opatření plynoucí z formálních opatření na úrovni národního vzdělávacího systému?*

Druhá doplňující otázka pak řeší, *jakých podpor se dostává studentům se specifickými potřebami na ČVUT.*

Tato práce ale nemá pouze plně deskriptivní charakter. Poslední doplňující výzkumná otázka se ptá na to, *do jaké míry jsou potřeby studentů se specifickými potřebami na ČVUT naplňovány.*

4 Vývoj systému podpory studentů se SP

V České republice bylo možno získat vysokoškolský diplom pro lidi s postižením až do devadesátých let víceméně jen v řádu jednotlivců (Šámalová, 2016, s. 75). Vysoké školy byly v této době téměř bez výjimky bariérové. Expanze příležitostí ke studiu pak vedla k vytvoření tlaku na systematické přizpůsobování studia studentům s postižením.

Až do roku 2011 (Šámalová, 2016, s. 76) byly aktivity vysokých škol nestandardizované. I když některé vysoké školy samostatně systematicky adresovaly podporu studentům s postižením (Alevia, 2010, s. 42), systém podpory napříč vysokými školami byl nejednotný.

V roce 2010 si nechalo MŠMT vypracovat analýzu současné situace studentů se specifickými nároky na vysokých školách, kterou zpracovala společnost Alevia (Alevia, 2010). Jeden z hlavních pilířů této práce byl popis tehdejšího stavu. Analýza se zabývala vícero vysokými školami, ČVUT bylo jednou z nich. Tato analýza představuje poslední komplexní analýzu stavu podpůrných opatření na ČVUT jako celku.

Od roku 2012 jsou pak konkrétnější postupy pro přístupnost studia uvedeny v podzákoném právním předpisu navázaném na systém financování zvýšených nákladů (Šámalová, 2016, s. 75).

5 Vymezení pojmů

5.1 Podpůrná opatření

Dle české legislativy (§ 16 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb.) jsou podpůrná opatření definována jakožto *“nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta”*.

5.2 Student se specifickými potřebami

Pojem „student se specifickými vzdělávacími potřebami“ se objevuje v publikacích od osmdesátých a devadesátých let (Alevia, 2010), zahraniční zdroje často využívají jiné termíny jako například *netradiční studenti, žáci či studenti odlišného původu a různých schopností, studenti marginalizovaní*. Zároveň v anglicky mluvících státech někdy dochází k využití pojmu „nedostatečně zastoupení“ namísto „netradiční“.

I když přesná kritéria toho, co kvalifikuje jednotlivce se specifickými potřebami, se odvíjí od pravidel a zákonů příslušného státu či oblasti (OECD, 2007), v obecné rovině studenty se specifickými potřebami klasifikujeme jakožto *“Jednotlivce, kteří z široké škály důvodů vyžadují dodatečnou podporu a adaptivní pedagogické metody k tomu, aby se mohli účastnit výuky, a aby mohli dosáhnout vzdělávacích cílů ve vzdělávacích programech. Důvody mohou být (nejen): znevýhodnění ve fyzické, behaviorální, intelektuální, emocionální a sociální kapacitě”* (UNESCO institute for statistics, 2012, s. 83).

Česká legislativa studentem se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) rozumí osobu, *kteřá k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných služeb* (§ 16 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb.).

Z tohoto pak vychází Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT, 2022), které konkrétněji vymezuje, kteří studenti jsou studenti se specifickými potřebami. Rozděluje je na následující kategorie:

Studenti s potřebou podpory z důvodu zdravotního stavu (tělesné, zrakové, sluchové postižení; lehké mentální postižení, kombinované vady, žáci se zdravotním oslabením, dlouhodobé nemoci, lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení)

Studenti s vadami řeči (Afázie, Dysfázie, Dysartrie, Dyslalie, Mutismus, Ataktická řeč u poruch mozečku)

Studenti s poruchami učení, pozornosti a chování (Poruchy učení: Dyslexie, Dysortografie, Dysgrafie, Duskalkulie, Dismúzie, Dyspinxie, Dyspraxie; Poruchy pozornosti: ADD, ADHD; Poruchy chování: chování nerespektující sociální normy, neschopnost udržovat přijatelné sociální vztahy, agresivita jako rys osobnosti nebo chování)

Studenti z odlišných kulturních a životních podmínek (Studenti pocházející z prostředí s nízkým sociálně kulturním statutem, žáci s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou)

Studenti, jejichž mateřským jazykem není čeština

Studenti nadaní a mimořádně nadaní, pokud mají přidružené speciální vzdělávací potřeby (Nadaní a specifické vývojové poruchy učení, nadaní a poruchy pozornosti, nadaní a Aspergerův syndrom)

Pro kontext financování podpory studentů se specifickými potřebami na vysokých školách je ale nutné brát v potaz, že opatření (MŠMT, 2022b), které se zabývá kompenzováním nákladů na poskytování podpůrných opatření, nevnímá studenty z odlišných kulturních a životních podmínek jakožto studenty se specifickými potřebami.

S tímto je konzistentní vymezení pojmu student se specifickými potřebami, jak ho chápe ČVUT v Praze, tedy mnou analyzovaná vysoká škola. Ta tyto studenty vymezuje jakožto *studenty s pohybovým, zrakovým a sluchovým postižením, se specifickými poruchami učení včetně ADHD (poruchy pozornosti s hyperaktivitou), s poruchou autistického spektra a s jinými obtížemi (chronickým onemocněním, psychickou poruchou nebo onemocněním, narušenou řečovou a jinou komunikační schopností aj.)* (ČVUT, 2022a).

Vzhledem k tomu, že pojmy specifické potřeby a specifické vzdělávací potřeby mohou být chápány v různém smyslu, je nutné si vymežit, jak jsou tyto pojmy chápány v této práci.

Pro účel této práce je pojem specifické potřeby používán tak, jak je chápán na zkoumané vysoké škole, tedy na ČVUT v Praze. Tato definice je konzistentní s českou podzákonnou legislativou určující kompenzování nákladů na provozování podpůrných služeb (MŠMT, 2022b), nicméně opomíjí studenty vyžadující nadstandardní potřeby z jiných důvodů, jakožto například z důvodů nestandardních kulturních a životních podmínek, kombinování studia s prací nebo pečováním o dítě.

5.3 Systém podpory

Systémy podpory jsou mezičlánkem mezi současným stavem a stavem na úrovni, která má být dosažena (Alevia, 2010). Cílem těchto systémů je vytvářet co nejpříznivější prostředí pro učení a minimalizovat překážky při dosahování vzdělávacích cílů. Existuje široká škála bariér, se kterými se studenti se SVP mohou setkat, a také mnoho různých možností, jak je překonat.

V rámci podpory studentů se specifickými vzdělávacími potřebami je důležité si uvědomit, že tyto potřeby mohou být často spojené s jejich zdravotním stavem (Alevia, 2010). Je tedy možné, že podpory pro studenty se specifickými vzdělávacími potřebami budou navzájem propojené s podporou pro lidi se zdravotním postižením.

Nicméně v rámci této práce se zabývám pouze podporou studentů se specifickými potřebami, nikoli podporou lidí se zdravotním postižením jako takovým.

6 Východiska

6.1.1 Právo na rovné příležitosti ve vzdělání

Je nutné zmínit, že právo na vzdělání je neodmyslitelnou součástí základních lidských práv, je zakotveno v Listině základních práv a svobod České republiky, stejně jako v dalších mezinárodních dokumentech. Tento koncept je zásadní zejména pro studenty se speciálními potřebami, kteří si zaslouží rovné příležitosti (nejen) v oblasti vzdělání.

Právo na vzdělání je ukotveno v Listině základních práv a svobod. Ta je zakotvena v ústavě České republiky (čl. 3 ústavního zákona č. 1/1993 Sb.). Listina v článku 33 (Ústavní zákon č. 2/1993 Sb.) stanovuje, že "každý má právo na vzdělání". Článek 29 z uvádí, že mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na pomoc při přípravě k povolání (tamtéž).

Úmluva o právech dítěte, která je závazná pro státy, jež jsou jejími smluvními stranami, včetně České republiky, zdůrazňuje v článku 28 rovné příležitosti pro děti ve vzdělání. V souladu s tímto článkem jsou státy povinny zpřístupnit vysokoškolské vzdělání všem na základě jejich schopností, a to prostřednictvím všech vhodných opatření (část 1, čl. 28, bod 1, písm. c) sdělení č. 104/1991 Sb.).

V kontextu Evropské unie Listina základních práv Evropské unie se v článku 14 explicitně vyjadřuje, že každý má právo na vzdělání a přístup k odbornému a dalšímu vzdělávání (Evropská unie, 2016).

6.1.2 Podpora studentů se SP jakožto analýza veřejné politiky.

Jedním z ucelených přístupů, který umožňuje uchopit strukturu a dynamiku politiky, je trojdimenzionální pojetí politiky. Toto teoretické rozložení vymezuje tři základní dimenze politiky, označované jako polity, politics a policy (FIALA a SCHUBERT, 2000).

První dimenze, 'polity', se týká normativních a institucionálních aspektů politiky. Zaměřuje se na formální struktury a instituce, které formují politický systém a definují pravidla hry.

Druhá dimenze, 'politics', představuje procesní aspekt politiky. Politics odkazuje na to, jak se politická rozhodnutí dělají, jaké strategie a taktiky jsou použity, jak se moci a zdroje distribují a mobilizují v politickém procesu.

Třetí dimenze, 'policy', pokrývá obsahovou a materiální stránku politiky. Toto se týká konkrétních politických opatření, programů, strategií a nástrojů, které jsou výsledkem politického rozhodování, a které mají bezprostřední dopad na společnost. Policy tak odráží, jaké jsou konkrétní cíle, priority a řešení preferované politickými aktéry, a jak se tyto projevují v praxi.

Tato práce se zabývá analýzou veřejných politik, které cílí na podporu studentů se SP. V rámci analýzy těchto politik ('policies') identifikuje opatření, která jsou cílena na

vytvoření této podpory, a následně analyzuje, jak jsou tato opatření využívána studenty se SP. Pokud se budeme zabývat opatřeními podporujícími studenty se SP, operujeme v rámci třetí 'policy' dimenze.

Tím se tato práce definuje jako studium politik v kontextu termínu policy. Koncentruje se tedy na analýzu a zkoumání konkrétních opatření, která mají za cíl vytvořit podpůrné prostředí pro studenty se speciálními potřebami.

7 Metodologie

Tato kapitola se zaměřuje na popis postupu v této práci. Postup je rozdělen do dvou částí. Tedy: identifikace jednotlivých podpor, kterých se studentům dostává, a zjištění, jak jsou specifické potřeby studentů identifikovanými podporami naplňovány.

1 Identifikace zdrojů podpory

K identifikaci zdrojů podpory byl použit Model rozdělení dle úrovně zdroje podpory. Tento model byl vytvořen v rámci analýzy situace studentů se specifickými potřebami na vysokých školách v roce 2010 (Alevia, 2010).

Model (Alevia, 2010) podrobně popisuje strukturu zdrojů podpory ve třech úrovních:

- 1 Opatření na úrovni národního vzdělávacího systému
- 2 Organizovaná (formální) opatření na úrovni jedné vysokoškolské instituce
- 3 Neformální podpora

V každé z těchto kategorií model detailně popisuje typy opatření, která jsou v rámci každé kategorie zahrnuta. Na základě tohoto modelu, pak byly v rámci obsahové analýzy dokumentů identifikovány jednotlivé podpory studentů se SP.

2 Dotazníkové šetření

Na základě identifikování podpor, kterých se studentům dostává, byl následně vytvořen dotazník zkoumající, jaké podpory studenti využívají. Dotazník zkoumal pouze ty podpory, které jsou využitelné samotnými studenty. U otázek týkajících se studijních modifikací bylo následně zjišťováno, zda služba naplňuje jejich potřeby, a zda tak dělá plně či částečně.

Podpora studentů se SP jakožto analýza veřejné politiky

Analýza politiky¹ se vyznačuje tím, že neexistují žádné konkrétně definovatelné metody nebo pracovní postupy (FIALA a SCHUBERT, 2000, s. 39). Vědci v této oblasti uplatňují různé metody podle potřeby daného úkolu. Tento přístup může být z vědecko-teoretického hlediska vnímán negativně jako příliš radikální pluralizace. Nicméně, zakladatelé analýzy politiky byli přesvědčeni, že klíčové je vybrat z existujícího arzenálu vědeckých metod ty, které jsou přiměřené konkrétním úkolům a obsahu analýzy.

7.1 Identifikace podpůrných opatření:

V rámci podpory pro studenty se specifickými vzdělávacími potřebami lze systémy podpory rozdělit podle různých hledisek (Alevia, 2010): jako je rozsah (místo působení, počet klientů), kategorie postižení, čas trvání podpory nebo další hlediska. Podpora může být poskytována na základě diagnostikovaných potřeb jednotlivých studentů nebo může být nespecifická a mít obecný přínos pro všechny studenty se zdravotním postižením. Navíc lze rozlišovat mezi podporou individuální (adresnou) a podporou institucionální (pro vysokou školu jako celek). Institucionální podpora se dále dělí na podporu reaktivní (odpověď na stávající situaci) a proaktivní (zaměřená na prevenci). Vysoké školy mohou využívat externí poskytovatele služeb a systémy podpory se mohou prolínat.

Samotná opatření nemusí být pouze cílená na studenty se specifickými vzdělávacími potřebami. Koncepce jednotných úprav² (Alevia, 2010) je založena na principu prosazování takových opatření a změn, které budou prospěšné co nejširšímu okruhu klientů s tím, že se nehledí na to, zda mají specifické potřeby nebo nemají.

Systémy podpory mohou mít různou podobu. Pokud se budeme zabývat zdroji podpory, lze je rozdělit na základě úrovně, ze které je podpora poskytnuta (Alevia, 2010). Ta dělí podporu na tři hlavní úrovně: *Opatření na úrovni národního vzdělávacího systému, Organizovaná (formální) opatření na úrovni jedné vysokoškolské instituce a Neformální podpora*. Tento model je dále dělen na jednotlivé podkategorie³, ve kterých identifikujeme jednotlivé typy podpor studentů se SP.

Od doby, kdy byla provedena analýza situace studentů se SP na VŠ (Alevia, 2010), došlo ke změně způsobu financování a poskytování podpory studentů se SP (Šámalová, 2016, s. 75). Lze tedy předpokládat, že jednotlivé podpory, které se studentům dostávají, se mohly v průběhu času značně změnit. I když analýza situace studentů se SP na VŠ (Alevia, 2010) identifikovala jednotlivá podpůrná opatření, není možné pro účely této práce pouze převzít identifikovanou podporu. Je nutné jednotlivé zdroje podpory identifikovat znovu.

V této práci jsem využil toho, že model (Alevia, 2010) podrobně zahrnuje a popisuje strukturu zdrojů podpory na jedné konkrétní instituci, což mi umožnilo systematicky identifikovat jednotlivé konkrétní zdroje podpory. Na základě tohoto modelu (Alevia, 2010) jsem analyzoval relevantní dokumenty. Výběr dokumentů pro analýzu byl založen na popisu opatření dle modelu.

1 *Policy analysis* v orig.

2 V angl. "Universal Design"

3 Viz bod: Model rozdělení dle úrovně zdroje podpory

7.1.1 Model rozdělení dle úrovně zdroje podpory (Alevia, 2010):

1 Opatření na úrovni národního vzdělávacího systému, případně na nadnárodní rovině

1.1 Všeobecná opatření na úrovni národního vzdělávacího systému – národní politika vyrovnávání příležitostí, legislativa obecná

1.2 Specifická opatření na úrovni národního vzdělávacího systému – národní strategie pro zpřístupňování vysokoškolského studia, legislativa speciální (zaměřená na vzdělávací systém a na vysoké školství)

1.3 Opatření, která vznikají jako spolupráce několika vysokoškolských institucí či pracovišť, společné projekty a pracoviště určená studentům různých škol

2 Organizovaná (formální) opatření na úrovni jedné vysokoškolské instituce

2.1 Institucionální politika, strategie podpory studentů a organizační opatření zavedená jednou vysokou školou

2.2 Odstraňování fyzických bariér v prostředí, mobilita osob s tělesným a zrakovým postižením

2.3 Studijní podpora – distribuce informací pro studenty se SVP, zpřístupňování obsahu výuky, zajištění informačních zdrojů pro studium, specifické přístupy během vysokoškolské výuky, způsoby hodnocení studijních výsledků aj.

2.4 Informační a poradenská podpora – práce poradenských pracovišť, poradenství studijní, speciálně pedagogické, psychologické, sociální, profesní a kariérové

2.5 Další materiálně technická podpora, asistivní technologie

2.6 Přímá finanční podpora, stipendia, odměny aj.

3 Neformální podpora – využití jiných než institucionálních zdrojů, například rodina, spolužáci, sociální síť

7.1.2 Dotazníkové šetření

Jako součást analýzy podpory studentů se specifickými potřebami na ČVUT v Praze bylo provedeno dotazníkové šetření s cílem lépe porozumět tomu, jak jsou služby a modifikace, které byly identifikované v rámci této práce, využívány, a jak je vnímají samotní studenti. Konkrétní podoba dotazníku je součástí přílohy.

Dotazník byl vytvořen a proveden prostřednictvím Google Forms, což je webový nástroj pro sběr dat. Formulář byl nastaven tak, aby nebylo možné obdržet vícero odpovědí od jednoho respondenta. Tato skutečnost je jednou z limitací této práce.

Vzhledem k citlivosti dotazovaných informací je důležité respektovat soukromí respondentů a udržet jejich údaje důvěrné. Proto jsem se rozhodl, že nebude docházet ke sběru e-mailových adres respondentů.

7.1.2.1 Populace a výběr

Zkoumanou populací v rámci tohoto šetření byli studenti se specifickými potřebami na Českém vysokém učení technickém v Praze. Dle poslední zveřejněné výroční zprávy ČVUT v Praze za rok 2021 (ČVUT, 2022a) bylo zjištěno, že na vysoké škole je registrováno celkem 114 studentů se SP.

Vzorek je tvořen z odpovědí studentů, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření a kteří uvedli, že jsou registrováni jakožto studenti se SP ve středisku ELSA⁴. Do dotazníkového šetření se zapojilo 82 respondentů, z nichž 81 bylo oficiálně vedeno jako studenti se SP.

7.1.2.2 Způsob rekrutace

Metodou rekrutace respondentů byla zvolena distribuce dotazníku prostřednictvím e-mailové zprávy adresované studentům se SP. Distribuována byla střediskem ELSA. E-mailové adresy odpovídaly e-mailovým adresám všech studentů registrovaných jakožto studenti se SP na ČVUT v Praze. Data byla sbírána v letním semestru v rozmezí mezi 9. květnem a 1. červnem 2023.

7.1.2.3 Struktura dotazníku

Studenti byli požádáni, aby vyhodnotili využití a spokojenost s různými studijními modifikacemi na škále od 1 do 4, kde 1 znamenalo "Nevěděl jsem o možnosti využití této služby", 2 "Nevyžadují tuto službu", 3 "Služba částečně naplňuje mé potřeby" a 4 "Služba plně naplňuje mé potřeby".

Kromě toho jsem chtěl zjistit, zda studenti naráží na fyzické bariéry v prostorách školy, a to konkrétně v průběhu posledního semestru. Další část dotazníku se zaměřila na finanční podporu. Cílem bylo zjistit, zda studenti zažádali o účelová stipendia.

V poslední části dotazníku jsem se ptal na to, jak studenti vnímají význam podpory od různých subjektů, které byly identifikovány v rámci rozdělení podle úrovně zdroje podpory (Alevia, 2010). Cílem bylo zjistit, zda studenti cítí, že dostávají podporu od všech relevantních stran, které ji ať už přímo či nepřímo poskytují. Tato část dotazníku zjišťuje pouze to, jak toto studenti vnímají a nijak si neklade ambice hodnotit samotné podpory, které dané subjekty poskytují, nebo důležitost zmíněných aktérů v systému podpory.

7.1.2.4 Analýza vybraných dat

Data z dotazníků byla nejprve exportována do souboru CSV z Google Forms. Tento soubor CSV byl pak importován do nástroje Google Sheets pro další zpracování a analýzu. Konkrétní výstup této analýzy je součástí příloh.

S ohledem na povahu otázek v dotazníku byly použity především popisné statistiky. Byly vypočítány základní statistické ukazatele, jako je průměr, medián, modus pro kvantitativní odpovědi. Pro kategoričké odpovědi byly spočítány četnosti jednotlivých kategorií a byly vytvořeny přehledné tabulky a grafy pro jednoduchou vizualizaci výsledků.

---

4 Středisko ELSA je orgánem ČVUT, který zde eviduje studenty se SP.

Pro analýzu spokojenosti studentů s jednotlivými modifikacemi a službami byla použita stupnice od 1 do 4. Průměrné hodnoty pro jednotlivé modifikace a služby byly vypočítány a srovnány.

7.1.2.5 Limity práce

I když je výběr respondentů reprezentativní pro populaci studentů se SP na ČVUT v Praze, je třeba vzít v úvahu některé limity této studie. První omezení je spojeno se způsobem sběru dat. I když Google Forms umožňuje snadný a efektivní sběr dat, není možné úplně vyloučit možnost více odpovědí od jednoho respondenta. Dotazník byl sice nastaven tak, aby umožnil každému respondentovi odpovědět pouze jednou, nicméně je třeba zdůraznit, že tento systém je možné obejít založením nového Google účtu a e-mailové adresy. Toto omezení je třeba vzít v potaz.

Další omezení je spojeno s charakteristikou respondentů, jejichž data jsou sbírána na základě jejich subjektivních vnímání a zkušeností, a proto je třeba data interpretovat s určitou mírou opatrnosti.

V šetření nebyli zahrnuti žádní doktorandi, a tak je třeba s tímto omezením počítat při generalizaci výsledků na celou populaci studentů se SP na ČVUT v Praze.

Jak již bylo zmíněno v kapitole Vymezení pojmů, tato práce identifikuje studenty se SP na základě definice studenta se SP dle ČVUT v Praze. To znamená, že studenti, kteří mohou vyžadovat SP, ale nejsou oficiálně vedeni jako studenti se SP, nejsou v rámci této práce bráni v potaz.

Jednou z dalších limitací této práce je možná nesrovnalost v počtu studentů se specifickými potřebami mezi rokem 2021, kdy byla poslední dostupná výroční zpráva ČVUT, a rokem 2023, kdy probíhal sběr dat. Zatímco výroční zpráva za rok 2021 uvádí 114 studentů se SP, je možné, že tento počet se v následujících letech změnil. Vzhledem k tomu, že výroční zpráva za rok 2022 a 2023 nebyla zatím zveřejněna, k dispozici nebyly aktualizované údaje za tyto roky. V práci předpokládám, že celkový počet studentů se SP se na škole nijak zásadně v posledních letech nezměnil a předpokládám tedy, že 81 respondentů představuje reprezentativní vzorek.

Další potenciální omezení je spojeno s tím, že dotazník nezahrnoval otázky týkající se konkrétních diagnóz SP, které mohou mít vliv na potřebu a vnímání podpůrných služeb.

Posledním omezením je skutečnost, že data byla sbírána pouze v jednom konkrétním semestru, což může omezit jejich reprezentativnost pro jiné období.

8 Výsledky

V této kapitole jsou prezentovány výsledky identifikace podpůrných opatření a výsledky následného dotazníkového šetření.

8.1 Identifikace podpůrných opatření

8.1.1 Opatření na úrovni národního vzdělávacího systému, případně na nadnárodní rovině

8.1.1.1 Všeobecná opatření na úrovni národního vzdělávacího systému – národní politika vyrovnávání příležitostí, legislativa obecná

8.1.1.1.1 Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021–2025

Národní plán (MŠMT, 2020b) podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením je dokument, který byl vypracován na základě usnesení vlády České republiky ze dne 25. května 2015 (č. 385). Jeho cílem je zajištění rovných práv a vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením. Národní plán je základním strategickým dokumentem, který určuje směřování vládní politiky v oblasti vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením. Jeho cílem je navázat na dosud realizovanou státní politiku v této oblasti a plnit mezinárodní závazky, především naplňování Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením (2006)-

Zajištění rovného přístupu a nediskriminace osob se zdravotním postižením zahrnuje všechny důležité oblasti života, včetně vzdělávání. Národní plán stanovuje cíle a opatření pro dosažení rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením v této oblasti a sleduje jejich naplňování v průběhu období 2021–2025.

Dle tohoto dokumentu by v oblasti vysokého školství mělo dojít k zajištění dodržování principu rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením. To znamená podporovat otevřenost vysokého školství v průběhu celé studijní dráhy, od přístupu ke vzdělání, přes studium, až po úspěšné dokončení studia. K tomu by mělo být podporováno inkluzivní prostředí vysokých škol, a to financováním zvýšených nákladů na přístupnost pro osoby se specifickými potřebami a investičním programem na rozvoj infrastruktury vysokých škol.

Ohledně vysokých škol dokument stanovuje zvýšení přístupnosti vysokých škol pro studenty se zdravotním postižením jakožto svůj strategický cíl (MŠMT, 2020b). Zda je cíl naplněn, se měří na základě plnění těchto opatření (tamtéž):

- Předložení novely zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, má za cíl doplnit ustanovení v § 21 a 42 o nové povinnosti vysokých škol.

Ty budou muset zajistit dostupná opatření pro vyrovnání příležitostí pro uchazeče a studenty se specifickými potřebami při přijímacím řízení i během studia. Vysoké školy budou mít za úkol upravit tato opatření v rámci svého vnitřního předpisu.

- Systematicky sledovat charakteristiky skupiny studentů se specifickými potřebami na vysokých školách.
- Prostřednictvím investičního programu na rozvoj a obnovu materiálně technické základny vysokých škol finančně podporovat revitalizaci a výstavbu prostor vysokých škol s ohledem na jejich využívání studenty se specifickými potřebami (bezbariérové přístupy apod.).
- Využívat finanční nástroj v rámci státního rozpočtu pro vysoké školy na kompenzaci zvýšených nákladů souvisejících se studiem studentů se specifickými potřebami v akreditovaných studijních programech.

8.1.1.1.2 Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením

Úmluva (OSN, 2006) byla podepsána Českou republikou 30. března 2007 (Sdělení č. 10/2010 Sb. m. s.). Zaručuje osobám se zdravotním postižením plné uplatnění všech lidských práv a podporuje jejich aktivní zapojení do života společnosti.

Vzděláváním se zabývá článek 24 (OSN, 2006). Státy se v ní zavazují, že uznávají právo osob se zdravotním postižením na vzdělání a zajišťují začleňující vzdělávací systém na všech úrovních.

Při uskutečňování tohoto práva se státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zavazují k tomu, aby osoby se zdravotním postižením (tamtéž):

- nebyly z důvodu svého postižení vyloučeny ze všeobecné vzdělávací soustavy, a aby naopak měly k ní inkluzivní přístup;
- aby jim byla poskytnuta přiměřená úprava dle jejich potřeb a aby jim byla poskytnuta nezbytná podpora umožňující jejich vzdělávání;
- Aby individualizované podpory byly realizované v prostředí, které je v souladu s cílem plného začlenění, maximalizuje vzdělávací pokroky a sociální rozvoj.

Státy se dále zavazují k tomu, aby umožnily osobám se zdravotním postižením získat praktické a sociální dovednosti, které by usnadnily jejich plné a rovné zapojení do systému vzdělávání a do života společnosti.

Zároveň se zavazují, že přijmou patřičná opatření pro zaměstnávání jak učitelů se zdravotním postižením, tak učitelů kteří ovládají patřičné komunikační schopnosti a dovednosti, jako je Braillovo písmo či znakový jazyk.

Státy jsou dále zodpovědné za zajištění, aby osoby se zdravotním postižením měly přístup k obecnému terciárnímu vzdělávání, odborné přípravě na výkon povolání, vzdělávání dospělých a celoživotnímu vzdělávání, aniž by byly diskriminovány nebo jim byla upírána rovnoprávnost s ostatními. K tomuto účelu se státy zavazují poskytovat osobám se zdravotním postižením přiměřenou úpravu.

8.1.1.2 Specifická opatření na úrovni národního vzdělávacího systému – národní strategie pro zpřístupňování vysokoškolského studia, legislativa speciální (zaměřená na vzdělávací systém a na vysoké školství)

8.1.1.2.1 Plán realizace Strategického záměru pro oblast vysokých škol pro rok 2022

Plán realizace strategického záměru je dokument zpracovaný Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, který slouží jako nástroj pro implementaci Strategického záměru pro oblast vysokých škol na období od roku 2021. Dokument je součástí Strategického záměru pro oblast vysokých škol na období od roku 2021, je strukturován na úrovni prioritních cílů a operačních cílů a poskytuje harmonogram aktivit pro druhý rok platnosti dokumentu.

Nicméně dokument neobsahuje žádnou zmínku a studentech se specifickými vzdělávacími potřebami ani jejich podporou.

8.1.1.2.2 Strategický záměr pro oblast vysokých škol na období od roku 2021

Strategický záměr ministerstva pro oblast vysokých škol na období od roku 2021, nazvaný "SZ2021+", vychází z obecných priorit zastřešujících dokumentů a formuluje další podstatná témata specifická pro sektor vysokého školství, obecnou vizi vysokého školství a cíle, které mají být naplněny na úrovni operačních cílů a konkrétních opatření. Dokument je výsledkem diskuse mezi ministerstvem, vysokými školami a dalšími relevantními partnery a představuje společný závazek klíčových aktérů pro dosažení formulovaných cílů.

Jeden z hlavních cílů tohoto dokumentu je zlepšení relevance flexibilních forem vzdělávání. Flexibilní formy vzdělávání jsou cestou ke zvyšování a rozšiřování kvalifikace osob, které mají obtížnější přístup k tradičnímu prezenčnímu studiu kvůli socioekonomickým, zdravotním, geografickým nebo jiným bariérám. Tyto formy vzdělávání se lépe přizpůsobují specifickým potřebám jednotlivých studentů a jsou jedním z nástrojů ke snižování nerovností v přístupu ke vzdělání na vysokoškolské úrovni (MŠMT, 2020c).

V této oblasti byly identifikovány následující operační cíle (tamtéž):

- Zvýšit využívání distančních metod vzdělávání v prezenčních studijních programech;
- Posílit motivaci vysokých škol rozvíjet nabídku a inovovat metody flexibilních forem vzdělávání, včetně vzdělávání poskytovaného online;
- Zajišťovat kvalitu vzdělávání poskytovaného flexibilními formami s ohledem na jejich specifika;
- Umožnit lepší sladění studia s rodinným a pracovním životem a vytvořit podmínky pro úspěšné studium v kombinované formě;
- Zlepšit uznávání výsledků předchozího učení v dalším studiu;
- Zvýšit informační hodnotu dokladů o dosažených výsledcích učení v celoživotním vzdělávání pro zaměstnavatele;

- Propagovat nabídku celoživotního vzdělávání prostřednictvím kariérního poradenství poskytovaného studujícím i široké veřejnosti a ve spolupráci s Úřadem práce ČR.

Jako další významná témata ve vysokém školství si MŠMT v tomto dokumentu stanovuje usilovat o to, aby vysoké školství nabízelo rovné šance k získání vzdělání všem osobám (MŠMT, 2020c, s. 13). Těm, kdo čelí ekonomickým, sociálním, kulturním či zdravotním bariérám, by měla být dle MŠMT poskytnuta podpora. Zároveň si MŠMT stanovuje, že budou přijímána opatření (zejména v oblasti financování), které by měla cílit na bariéry pro přístup ke studiu a podporu studujících se SVP (MŠMT, 2020c, s. 62).

8.1.1.2.3 Zákon č. 111/1998 Sb. Zákon o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) a nařízení vlády č. 274/2016 Sb.

Zákon č. 111/1998 Sb. stanovuje veřejným vysokým školám povinnosti, které musejí dodržovat. Mezi tyto povinnosti patří činit všechna dostupná opatření k vyrovnání příležitostí studovat na vysoké škole (§ 21 písm. e)) a v rámci zveřejňování seznamu studijních programů na internetových stránkách, informovat o dostupnosti pro osoby se zdravotním postižením na veřejné části stránek školy (§ 21 písm. h)).

Toto je zohledněno v rámci udělování akreditace, kde Národní akreditační úřad pro vysoké školství (NAÚ) vychází ze standardů pro akreditaci (§ 78a). Ty obsahují soubor požadavků, souvisejících se zajištěním podmínek rovného přístupu zdravotně postižených uchazečů a studentů k vysokoškolskému vzdělání. Toto platí jak pro akreditování institucí, tak i pro akreditování studijních programů. Soubor požadavků bere ohled na druh řízení, účelu hodnocení nebo typům a profilům studijních programů.

Samotné standardy pro akreditaci jsou stanoveny v rámci přílohy nařízení vlády č. 274/2016. Ty stanovují, že k udělení akreditace vysoká škola musí zajistit dostupné služby, stipendia a další podpůrná opatření pro studenty se specifickými potřebami. Při vyrovnávání podmínek studia pro studenty se specifickými potřebami musí vysoká škola vycházet z obecně závazných právních předpisů a zajišťovat lidskou důstojnost respektující přístup všech svých zaměstnanců ke studentům a uchazečům se specifickými potřebami. Vysoká škola musí také zajistit, aby poskytované služby a úpravy realizované s cílem dosáhnout přístupnosti akademického života pro studenty se specifickými potřebami nevedly ke snižování studijních nároků.

V některých případech může být podmínkou pro přijetí k vysokoškolskému studiu také zdravotní způsobilost uchazeče (§ 49, odst. 1, zákona č. 111/1998 Sb.). Ta se posuzuje v souvislosti s požadavky na zdravotní způsobilost daného studijního programu, která jsou zveřejněna univerzitou nebo fakultou. Uchazeč je povinen předložit text těchto požadavků poskytovateli zdravotních služeb před posouzením své zdravotní způsobilosti. Zdravotní způsobilost uchazeče ke studiu posuzuje lékař, který vydá lékařský posudek.

Pokud je požadována zdravotní způsobilost jako podmínka pro přijetí k vysokoškolskému studiu, je povinnost univerzity nebo fakulty, aby zveřejnila požadavky na zdravotní způsobilost pro daný studijní program. Tyto informace by měly být k dispozici na veřejně přístupných internetových stránkách univerzity nebo fakulty.

Pokud byla zdravotní způsobilost podmínkou ke studiu, student je povinen ohlásit ztrátu zdravotní způsobilosti škole (§ 63 odst. 3, písm c), zákona č. 111/1998 Sb.).

8.1.1.2.4 Pravidla pro poskytování příspěvku a dotací veřejným školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy za rok 2022

Služby pro naplnění SVP

Tento předpis (MŠMT, 2022b) s označením Pravidla pro poskytování příspěvku a dotací veřejným školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy vychází každý rok. Studenty se specifickými potřebami se zabývá jeho 3. příloha.

Pravidla pro poskytování příspěvku dělí studenty se specifickými nároky do kategorií dle jejich postižení či jiné poruchy (MŠMT, 2022b, s. 30). Na základě této kategorie je dle předem určené tabulky (tamtéž, s. 32) vymezena „Částka zvýšených nákladů“. Ta je dále ovlivněna koeficientem (tamtéž), který se odvíjí od studijního oboru.

Pravidla dále stanovují metodický standard (tamtéž, s. 37). Jedná se o podmínky, které musí škola splnit k tomu, aby získala nárok na příspěvek. Nařízení dělí podmínky na „univerzální studijní přístupnosti“ a „servisní a organizační opatření“.

Univerzální studijní přístupností jsou minimální požadavky, které jsou předem stanoveny v tomto dokumentu (tamtéž). V rámci těchto podmínek musí mít škola zajištěné minimální technické a technologické zázemí, včetně jeho přístupnosti, musí být provozně a personálně schopna poskytovat specifické potřeby studentům, musí dodržovat základní organizační opatření a musí zveřejňovat výstupy poskytovaných služeb.

V rámci naplňování servisních a organizačních opatření jsou pak školy povinné poskytovat specifické služby studentům a činit organizační opatření dle typu jejich postižení či jiné poruchy na základě tabulek určených tímto dokumentem (tamtéž, s. 45).

Školy následně musí odeslat požadavek (tamtéž), ve kterém uvedou počet studentů dle jednotlivých kategorií a uvedou jejich zvýšenou nákladovost dle koeficientu. Dále musí škola podat prohlášení, že má vytvořeny odpovídající podmínky pro výuku studentů se specifickými potřebami. Tito studenti pak musí být vedeni v evidenci školy jakožto studenti se specifickými potřebami. O schválení požadavku rozhoduje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Metodický standard

Metodický standard určuje, co musí školy naplnit k tomu, aby dosáhly na příspěvek odpovídající částce zvýšených nákladů. Standard se skládá ze dvou částí. První část definuje technické, organizační a legislativní podmínky pro univerzální přístupnost vysokoškolského prostředí. Druhá část určuje typ servisního či organizačního opatření, které souvisí s konkrétním studentem a potřebný rozsah, ve kterém je veřejná vysoká škola (VVŠ) povinna opatření zajišťovat studentům se SVP.

Technické, organizační a legislativní podmínky metodického standardu

Podle pravidel je podmínkou k příspěvku povinnost VVŠ garantovat minimální technické a technologické zázemí a jeho přístupnost pro studenty se SVP. K tomu patří bezbariérové prostory, adaptovatelný interiér a mobiliář na specifické potřeby, vybavení speciálními informačními a komunikačními technologiemi, základní technologické vybavení a zabezpečení přístupnosti vnitřních informačních systémů VVŠ.

Konkrétně se jedná o technická opatření, která umožňují bariéry překonávat bez improvizovaných jednorázových řešení a přizpůsobení prostor na specifické potřeby studentů s postižením. Dále je důležité vybavení speciálními informačními a komunikačními technologiemi, které představují základní garanci technické přístupnosti studia a studijních materiálů a objektivitu při plnění studijních povinností. VVŠ musí také zabezpečovat přístupnost vnitřních informačních systémů, s nimiž VVŠ pracuje.

VVŠ musí tedy zajistit, aby studenti se specifickými potřebami měli možnost studovat a plnit své povinnosti bez překážek spojených s jejich postižením. To zahrnuje jak fyzickou dostupnost prostorů, tak i technické zázemí, které umožní plnohodnotné studium a plnění povinností.

Dokument stanovuje, že VVŠ musí být schopna garantovat poskytování služeb, které uspokojí specifické potřeby studentů, a to v minimálním rozsahu a kvalitě danými metodickým standardem. VVŠ musí personálně, technicky i organizačně zajišťovat intervence, které uspokojí potřeby studentů s ohledem na jejich postižení.

Dále dokument uvádí, že VVŠ musí zřídit nebo vyčlenit specializované pracoviště, které je personálně schopno zajistit servis v požadované kvalitě a rozsahu. V případě, kdy VVŠ není schopna garantovat potřebné personální zázemí, může pro přechodnou dobu nebo pro činnosti, pro které není schopna garantovat servis samotný, zajišťovat potřebné služby prostřednictvím třetí strany.

Dále dokument ukládá nutnost vytvořit a následovat pravidla stanovující způsob poskytování služeb pro studenty se SVP. Těmito pravidly se musí řídit.

Zároveň je VVŠ povinna přijmout ke studiu studenta se specifickými potřebami a umožnit mu případnou adaptaci studia, pokud to odpovídá řádné akreditaci a modifikace jsou omezeny na formální (technické a organizační) stránku studia.

Servisní opatření

Druhá část metodického standardu poskytuje přehled o tom, jaké opatření musí škola poskytnout jakému studentovi se SVP. To, jaké opatření škola musí poskytovat, je určeno na základě specifických potřeb studentů v oblasti komunikace, práce s psaným textem, práce s grafikou, práce s multimédií, práce s technologiemi a oblasti osobních potřeb souvisejících s postižením. Na základě těchto informací standart stanovuje, jaká podpora a jakým způsobem by měla být naplněna.

Organizační opatření, která jsou v tomto dokumentu stanoveny: časová kompenzace, individuální výuka, organizační opatření, osobní asistence, prostorová orientace, přepisovatelský servis, režijní opatření, studijní asistence, tlumočnický servis, zapisovatelský servis, zpracovávání studijní literatury.

- **Časová kompenzace**

Časovou kompenzací se rozumí poskytnutí studentovi delší časové lhůty na konkrétní studijní aktivitu, než je pro tuto aktivitu standardní doba trvání, a to v závislosti na specifických potřebách studenta a povaze úkolu, který má být splněn. Toto opatření se týká aktivit, jejichž standardní doba trvání se počítá na minuty nebo hodiny a typicky se odehrávají pod přímým dohledem učitele, například písemná zkouška.

- **Individuální výuka**

Individuální výukou se rozumí opatření, které zajišťuje smyslovou nebo fyzickou přístupnost výuky pro studenty se specifickými potřebami. Může se jednat o výuku poskytovanou jedinému studentovi nebo malým skupinám studentů s týmiž potřebami nebo pracovními metodami.

- **Organizační opatření**

Opatření upravující rámec studia studenta se SVP.

- **Osobní asistence**

Osobní asistencí se rozumí opatření, která kompenzují fyzická omezení studenta se specifickými potřebami při sebeobsluze, včetně ubytování a stravování v zařízeních, souvisejících se studiem nebo s činnostmi, které jsou součástí vzdělávacího programu, a to i při akcích organizovaných mimo sídlo školy.

- **Prostorová orientace**

Prostorovou komunikací se rozumí intervence, která umožňuje studentům se specifickými potřebami bezpečnou orientaci a samostatný pohyb v prostorách školy, administrativních a sociálních prostorech a ubytovacích zařízeních kolejniho typu.

- **Přepisovatelský servis**

Opatření kompenzující smyslová omezení studentů, jehož podstatou je simultánní přepis, který zprostředkovává komunikaci

- **Režijní opatření**

Režijními opatřeními se rozumí intervence, které jsou součástí studijní podpory všech studentů se specifickými potřebami, ale jejich obsah není závislý na studentově kategorii nebo obsahu studia, a nemůže být předem kvantifikován ani stanoven přesný obsah.

- **Studijní asistence**

Studijní asistencí se rozumí opatření, která pomáhají studentům se specifickými potřebami během výuky, práce se studijními materiály, výzkumu a technologiích potřebných pro plnění studijních úkolů.

- **Tlumočnický servis**

Tlumočnickým servisem se rozumí intervence, která umožňuje komunikaci mezi mluvčími znakového a mluveného jazyka prostřednictvím tlumočnicka znakového jazyka.

- **Zapisovatelský servis**

Zapisovatelský servis zahrnuje opatření, která umožňují studentům s různými omezeními zaznamenat mluvený projev, jehož výstupem je obsahový zápis.

- **Zpracovávání studijní literatury**

Zpracovávání studijní literatury se rozumí technická opatření a postupy, které umožňují přístup k studijní literatuře v přístupném formátu, zohledňujícím pracovní metody a technické a smyslové možnosti studentů.

8.1.1.3 Opatření, která vznikají jako spolupráce několika vysokoškolských institucí či pracovišť, společné projekty a pracoviště určená studentům různých škol

Tato práce neidentifikovala žádné formální podpůrné opatření pomáhající studentům se SP, které by odpovídalo této kategorii. Podpora studentů se SP na ČVUT je řešena prostřednictvím střediska ELSA.

8.1.2 Organizovaná (formální) opatření na úrovni vysokoškolské instituce (ČVUT v Praze)

8.1.2.1 Institucionální politika, strategie podpory studentů a organizační opatření zavedená jednou vysokou školou

8.1.2.1.1 Studijní a zkušební řád

Studijní a zkušební řád (ČVUT, 2022b) zaručuje, že studenti a uchazeči se specifickými potřebami mají právo na přizpůsobení studijních podmínek a přijímacích zkoušek tak, aby byly zohledněny jejich individuální potřeby. Konkrétní úpravy a přizpůsobení se provádějí v souladu s "Metodickým pokynem o podpoře studentů a uchazečů se specifickými potřebami na ČVUT".

8.1.2.1.2 Metodický pokyn č. 6/2022 (o podpoře studentů se specifickými potřebami na ČVUT)

8.1.2.1.2.1 Kontaktní osoba

V rámci fakult je kontaktní osoba, určená děkanem (ředitelem ústavu), zodpovědná za modifikace, které souvisí s podporou studentů se SP na příslušné fakultě (ústavu). Tato osoba spolupracuje s proděkanem pro studium (koordinátorem pro studijní záležitosti v ústavu) a se Střediskem ELSA při realizaci modifikací.

8.1.2.1.2.2 Středisko ELSA

Metodický pokyn (ČVUT, 2022d) určuje kompetence Střediska pro podporu studentů se specifickými potřebami ELSA.

Středisko ELSA koordinuje modifikace pro studenty se SP, ale také poskytuje konzultační a poradenské služby pro vyučující a další zaměstnance ČVUT. Další úlohou je monitorování a iniciování úprav vedoucích k obecně bezbariérovému prostředí na ČVUT, aby studium bylo fyzicky dostupné i pro studenty s omezenou schopností pohybu a orientace.

ČVUT zapojuje další instituce, jako je Česká technika — nakladatelství ČVUT a Ústřední knihovna ČVUT, do procesu poskytování podpory studentům se SP. Tyto instituce poskytují součinnost Středisku ELSA při zajišťování podkladů pro úpravu studijních materiálů pro studenty se SP.

8.1.2.1.2.3 Evidence studentů se SP

Středisko ELSA zajišťuje evidenci studentů SP. Údaje o postižení studenta a jeho zařazení do odpovídající kategorie podle Typologie studentů se SP, která je obsažena v Metodickém standardu MŠMT, se uvádějí do formuláře pro žádost o finanční příspěvek MŠMT na základě předchozího písemného souhlasu studenta.

V rámci evidence, metodický pokyn ukládá povinnost Výpočetnímu a informačnímu centru ČVUT prostřednictvím elektronického informačního systému informovat všechny studenty, kteří mají zdravotní nebo jiné postižení a s ním související specifické potřeby při studiu, a kteří požadují podporu při studiu, aby doložili svůj stav předepsanými doklady ve Středisku ELSA.

Středisko ELSA ověří oprávněnost nároku studenta na získání podpory a servisu souvisejícího se studiem. To se provádí kontrolou uznatelných dokladů, které jsou uvedeny v Metodickém standardu MŠMT. Pokud student prokáže své nároky, je zařazen do odpovídající kategorie dle Typologie podle typu servisu a podpory, které mu náleží.

8.1.2.1.2.4 Dohoda se studentem SP

Zajištění modifikací se uskutečňuje prostřednictvím uzavírání Dohod se studenty se SP. O nastavených modifikacích informuje Středisko ELSA příslušné vyučující, kontaktní osoby a prodávky pro studium. Informace o modifikacích jsou zasílány v shrnujícím dokumentu.

K tomu, aby studenti dospěli k této dohodě, využijí jejich práva požadovat úpravy v průběhu svého studia, které jsou v souladu s Metodickým standardem MŠMT (MŠMT, 2022b).

8.1.2.1.2.5 Pravidla studijních modifikací a zkoušky

Modifikace je možné využívat selektivně. Pokud student deklaroval své potřeby, ale nevyužíval žádné modifikace a byl řádně zaevidován, může požadovat modifikace zkoušek a testů. Zároveň může využívat modifikací pouze v určitých předmětech na základě projevu jeho postižení či znevýhodnění.

Student ale je povinen své potřeby včas deklarovat a požadovat jejich zohlednění, není tedy možné zpětné uplatňování, či modifikace zkoušek, pokud student deklaroval své specifické potřeby během zkouškového období.

Pokud z technických či organizačních možností není možné, aby studenti se SP absolvovali zkoušky společně s ostatními studenty, mohou, po dohodě s vyučujícím, absolvovat tuto zkoušku v prostorách Střediska ELSA, či v jiné studijní místnosti.

Studenti se SP, kteří běžně pracují se speciálním zařízením, jsou povinni vyučujícího předem upozornit, že mají zájem toto zařízení použít, a to jak před zahájením výuky, tak zkoušky. Zároveň jsou povinni spolupracovat na konkrétním průběhu modifikace.

8.1.2.1.2.6 Studijní modifikace

Studenti se SP mohou využívat prodloužený časový limit při výuce a zkouškách, který nesmí překročit dvojnásobek obvyklého času.

Mohou požádat o prodloužení termínu pro splnění úkolu přiděleného během výuky. Takové prodloužení je konzultováno s vyučujícím.

Vyučující jsou povinni poskytovat studentům se SP studijní materiály v elektronické formě, pokud je to možné a nezbytné. Pokud tyto materiály vyžadují další úpravu, která by byla nutná k zpřístupnění těchto materiálů, vyučující poskytne tyto materiály středisku ELSA.

Studenti se zrakovým postižením mají možnost skládat zkoušky za přízpusobených podmínek, například v Braillově písmu nebo zvětšeném černotisku. Můžou také využívat příslušné technické vybavení a realizovat písemný projev jak manuálně, tak s jeho pomocí. Potřebné úpravy zajistí Středisko ELSA ve spolupráci s vyučujícím.

Studenti se sluchovým postižením mají nárok na písemnou formu zadání a prodloužení časového limitu na vypracování písemné práce. K dispozici by měla být také odpovídající vizualizace, jako je simultánní vizualizační zápis. Neslyšící studenti mají nárok na tlumočení do znakového jazyka.

Studenti s pohybovým postižením mají při výuce nárok na osobního asistenta. Studenti s postižením horních končetin mají nárok na prodloužení časového limitu na vypracování písemné práce a na využití speciální techniky pro zápis.

Studenti se specifickými poruchami učení mohou během výuky a zkoušek využívat speciální kompenzační postupy a navýšení časového limitu na vypracování písemných prací.

Studenti s poruchou autistického spektra a studenti s jinými obtížemi mají specifické potřeby upraveny Metodickým standardem MŠMT.

Pro studenty se SP dále metodický pokyn stanovuje, že veškeré další modifikace jsou obsaženy v metodickém standartu MŠMT (MŠMT, 2022b).

8.1.2.1.2.7 Přijímací řízení a zápis ke studiu

Uchazeči se SP jsou vyzváni, aby ve své elektronické přihlášce k studiu deklarovali typ svého postižení. Na základě této deklarace uchazeč sám žádá o úpravu průběhu přijímacích zkoušek a spolupráci při přípravě upravených zkoušek.

Uchazeč musí včas informovat Středisko ELSA o svém požadavku na úpravu přijímacích zkoušek. Tato informace musí být předána nejpozději 7 dní před konáním zkoušky prostřednictvím zástupce Střediska ELSA příslušné fakultě.

Středisko ELSA spolupracuje s uchazečem se SP po provedení diagnostiky a předložení příslušných dokladů. Uchazeč musí zároveň předložit podepsaný souhlas se zpracováním osobních a citlivých údajů ve Středisku ELSA.

ELSA poskytuje informace o uchazečích se SP a o provedených modifikacích přijímacích zkoušek kontaktním osobám na fakultách, spolupracuje s nimi při realizaci těchto modifikací a spolupracuje s katedrami, které provádějí přijímací zkoušky. Prostory střediska pak mohou být využity k provedení přijímacího řízení, pokud je nutné využít speciální technologie nebo zajistit modifikaci zkoušek a tato modifikace není proveditelná na příslušné fakultě.

Pokud je uchazeč přijat a pokud specifické potřeby uchazeče se SP neumožňují standardní způsob zápisu ke studiu, studijní oddělení spolu se Střediskem ELSA zajišťuje alternativní způsob provedení zápisu.

8.1.2.1.2.8 Strava a ubytování

Metodický pokyn ukládá správě účelových zařízení, aby se staralo o to, aby studenti se SP, kteří si přejí využívat stravovací služby poskytované SÚZ, měli možnost objednávat jídlo samostatně, aniž by byli odkázáni na své asistenty.

Zároveň SÚZ zajišťuje, aby studenti se SP, kteří tak požadují, měli k dispozici ubytování přizpůsobené platným standardům pro pohyb a pobyt osob s omezenou schopností pohybu a orientace.

8.1.2.1.3 Etický kodex

Etický kodex, kterým se musí řídit všichni studenti a zaměstnanci, se vymezuje proti diskriminaci na základě nejen fyzického handicapu (ČVUT, 2022c). Kodex se zároveň odkazuje na Evropskou chartu pro výzkumné pracovníky (Evropská komise, 2006) v rámci jejíž obecných zásad pro zaměstnavatele a investory vymezuje, že nebudou diskriminovat výzkumné pracovníky na základě nejen zdravotního postižení.

8.1.2.2 Odstraňování fyzických bariér v prostředí, mobilita osob s tělesným a zrakovým postižením

8.1.2.2.1 Projekt bezbariérové ČVUT

Projekt Bezbariérový ČVUT je iniciativou zaměřenou na zajištění architektonicko-stavebního zpřístupnění vysokoškolského prostředí a vzdělání pro osoby se zdravotním postižením (ELSA, 2023a). Jeho hlavním cílem je právo na svobodný pohyb občanů

a jejich plné začlenění do společnosti prostřednictvím odstraňování existujících bariér a budováním bezbariérového prostředí. Projekt se zabývá mapováním a hodnocením přístupnosti objektů ČVUT, poskytuje informace o bariérovosti jednotlivých budov. Realizuje také konkrétní projekty a úpravy směřující k odstranění bariér a zlepšení přístupnosti prostředí pro osoby se zdravotním postižením. Dělá tak na základě jejich vlastního mapování bariér a konzultace s uchazeči a studenty.

8.1.2.3 Studijní podpora – distribuce informací pro studenty se SVP, zpřístupňování obsahu výuky, zajištění informačních zdrojů pro studium, specifické přístupy během vysokoškolské výuky, způsoby hodnocení studijních výsledků aj.

Všechny služby v této kategorii jsou poskytovány prostřednictvím střediska ELSA. Středisko ELSA se stará o diagnostiku případných poruch učení, poskytuje trénink studijních strategií, nabízí konzultace s psychologem, upravuje podobu a průběh studia včetně přizpůsobení podmínek, digitalizuje studijní materiály pro využití pomocí čtecích softwarů, zajišťuje simultánní přepis nebo tlumočení do znakového jazyka během přednášek, poskytuje studijní asistenci, osobní asistenci a trénuje prostorovou orientaci. Rovněž pomáhá s výběrem a zapůjčením asistenčních technologií, jako je čtecí software ClaroRead, tablet s komunikačním zařízením nebo bezdrátový vzdálený mikrofon (ELSA, 2023b).

Středisko ELSA poskytuje následující podpory ve formě modifikace studijních podmínek (ELSA, 2023c), ty odpovídají Metodickému standardu pravidel pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám (MŠMT, 2022b). Modifikace jsou tedy:

- Časová kompenzace
- Individuální výuka
- Návlek prostorové orientace – Odpovídá bodu „Prostorová Orientace“ servisních opatření Metodického standardu (MŠMT, 2022b)
- Osobní asistence
- Studijní asistence
  - V rámci této podpory je poskytováno i zapůjčení technických pomůcek či zapůjčení a zaškolení se specializovaným softwarem určeným pro naplnění potřeb studentů se SP (ELSA, 2023c).
- Tlumočnický servis
- Vizualizační a zapisovatelský servis
  - V rámci této podpory je poskytováno i zpracování studijní literatury. Středisko dále nabízí, zpřístupňování studijní literatury a to pomocí adaptace a případné digitalizace publikací, studijních materiálů, testů a dalších relevantních materiálů tak, aby odpovídaly specifickým potřebám jednotlivých studentů z hlediska jejich formálních nároků.

Veškeré organizační opatření, která upravují studium studentů se SP, jsou popsána v metodickém pokynu č. 6/2022 o podpoře studentů se specifickými potřebami na ČVUT (Viz kapitolu Metodický pokyn č. 6/2022 (o podpoře studentů se specifickými potřebami na ČVUT))

8.1.2.4 Informační a poradenská podpora – práce poradenských pracovišť, poradenství studijní, speciálně pedagogické, psychologické, sociální, profesní a kariérové

8.1.2.4.1 CIPS

Centrum informačních a poradenských služeb slouží jako zdroj informací a místo podpory, setkání, bezpečí a inspirace pro všechny studenty a zaměstnance ČVUT. Poskytuje informační a poradenské služby všem studentům bez ohledu na to, zda mají či nemají SP (CIPS, 2023).

Centrum poskytuje studijní, psychologické, sociálně-právní, duchovní a řečnické poradny. K poradnám zároveň nabízejí koučování (CIPS, 2023).

8.1.2.4.2 ELSA

Informační, diagnostické, konzultační, poradenské, relaxační a podpůrné služby určené pro studenty se SP jsou poskytovány prostřednictvím střediska ELSA (ELSA, 2023b).

Středisko ELSA zajišťuje a organizuje diagnostiku specifických poruch učení, možnost konzultací a poradenství prostřednictvím virtuálních setkání, psychologické poradenství a nácvik studijních strategií.

Studentům se SP je zároveň nabízena účast v Relaxační skupině Zpomal (ELSA, 2023c), která je organizovaná v rámci informačního centra CIPS (CIPS, 2023). Skupina je zaměřena na poskytování efektivního odpočinku pro studenty během hektického akademického roku. Funguje ve formě malých setkání, kde si účastníci mohou vyzkoušet různé techniky relaxace a meditace všímavosti (ELSA, 2023d).

Samotné centrum ELSA pak organizuje podpůrnou skupinu Nablízku, která funguje jako bezpečný prostor pro studenty, kde se pravidelně setkávají a sdílejí své radosti a těžkosti spojené se studiem, vedená psycholožkou s důrazem na studenty jako tvůrce obsahu a témata diskuzí. Nicméně tato skupina v akademickém roce 2022-2023 již neprobíhá (ELSA, 2023d.).

Centrum zároveň organizuje semináře a webináře dle preferencí a aktuálních obtíží studentů (ELSA, 2023d.).

8.1.2.5 Další materiálně technická podpora, asistivní technologie

8.1.2.5.1 Atelion

ATELION je specializované pracoviště Střediska ELSA ČVUT, které se zaměřuje na asistivní technologie pro kompenzaci zrakového hendikepu (ELSA, 2023e). Pracoviště nabízí tisk textových a grafických dokumentů, haptických map, digitalizaci textu a dále

nabízí kurz k tématu haptických map. Ateliér zároveň nabízí konzultace, organizuje diskusní setkání, připravuje vzdělávací semináře a připravuje praktické workshopy.

I když jsou tyto služby poskytovány studentům se SP bezplatně, tyto služby mohou být využity odbornou veřejností, či jednotlivými uživateli těchto služeb. Tyto služby se zároveň překrývají s jinými službami poskytovanými v rámci střediska ELSA (viz. Bod 2.3 - Studijní podpora).

8.1.2.6 Přímá finanční podpora, stipendia, odměny aj.

8.1.2.6.1 Stipendijní řád

Stipendijní řád (ČVUT, 2022e), stanovuje typy stipendií. Mezi ty patří prospěchová, účelová, sociální, doktorská a ubytovací stipendia. Studenti se SP mohou využít účelové stipendia, které může být přiděleno jako sociální příspěvek (ČVUT, 2022e, s. 3). Samotné stipendium může být jak v jednorázové formě, tak ve formě měsíční částky.

Toto stipendium je přiznáváno děkanem nebo rektorem na základě samotné žádosti studenta nebo na základě návrhu některého z vybraných pracovníků univerzity, kterými je buď rektor, děkan, proreктоři, proděkané nebo vedoucí pracoviště (ČVUT, 2022e, s. 3).

8.1.3 Závěr identifikace podpůrných opatření

Jak tedy ČVUT implementuje opatření plynoucí z formálních opatření na úrovni národního vzdělávacího systému a jakých podpor se dostává studentům se specifickými potřebami na ČVUT?

ČVUT řeší podporu studentů se SP tím, že prostřednictvím střediska ELSA nabízí studentům služby a studijní modifikace, které mají za cíl naplnit specifické potřeby studentů. Studijní modifikace odpovídají metodickému standardu MŠMT (MŠMT, 2022b). Tyto služby zahrnují: časovou kompenzaci, individuální výuku, nácvik prostorové orientace, osobní asistenci, studijní asistenci, tlumočnický servis nebo vizualizační a zapisovatelský servis.

K tomu, aby student mohl využít tyto služby, musí být oficiálně evidován jako student se SP. Evidence studentů se SP je vedena v rámci střediska ELSA. Student musí předložit náležité dokumenty dle typologie studentů se SP, dle metodického standardu MŠMT (MŠMT, 2022b).

Studenti jsou zároveň chráněni proti diskriminaci Etickým kodexem ČVUT (ČVUT, 2022c). V rámci stravy a ubytování pak mají studenti se SP právo na to, aby si mohli objednávat stravu samostatně, a na to, aby pokud tak zažádají, měli k dispozici ubytování, které odpovídá platným standardům pro pohyb a pobyt osob s omezenou schopností pohybu a orientace.

Studenti mohou zažádat o účelová stipendia, která mohou být přidělena studentům se SP jakožto sociální příspěvek. Na základě žádosti studenta je toto stipendium přiznáváno děkanem nebo rektorem.

Uchazeči o studium jsou vyzváni k tomu, aby deklarovali typ svého postižení. Na základě této deklarace pak mohou požádat o úpravu průběhu přijímacích zkoušek.

Zároveň v rámci zpřístupnění prostor se iniciativa Bezbariérový ČVUT soustředí na usnadnění architektonického a stavebního přístupu k vysokoškolským prostorům a vzdělání pro jedince s tělesnými omezeními.

8.2 Výsledky dotazníkového šetření

Demografické údaje

Z celkového počtu 82 respondentů, kteří se zúčastnili tohoto dotazníku, je jich 81 oficiálně vedeno jakožto studenti se specifickými potřebami. Pro účely následné analýzy dotazníkového šetření jsou brány v potaz pouze ty odpovědi studentů, kteří uvedli, že jsou oficiálně vedeni jakožto studenti se SP na ČVUT.

81 studentů se SP představuje významný vzorek z počtu 114 studentů (ČVUT, 2022a)⁵ se SP, kteří byli evidováni na ČVUT v roce 2021. Většina respondentů (70) studuje v bakalářském programu, zatímco menší počet studuje v magisterském (5) a navazujícím magisterském (6) programu. Žádný z respondentů nebyl doktorandem.

Stipendia

Pouze malý počet respondentů (3) uvedl, že požádal o účelové stipendium během svých studií. Většina respondentů (78) tak neučinila.

Fyzické bariéry

Pouze dva respondenti uvedli, že v posledním semestru zaznamenali fyzické bariéry v prostorách ČVUT, které jim působily obtíže s pohybem a využíváním těchto prostorů. Většina respondentů (79) takové bariéry nezaznamenala.

8.2.1 Studijní modifikace

	Časová kompenzace	Individuální výuka	Nácvik prostorové orientace	Osobní asistence	Studijní asistence	Tlumočnický servis	Vizualizační a zapisovatelský servis	Organizační opatření
Služba plně naplňuje mé potřeby	46 / 56.8%	5 / 6.2%	1 / 1.2%	1 / 1.2%	4 / 4.9%	2 / 2.5%	2 / 2.5%	10 / 12.3%
Služba částečně naplňuje mé potřeby	27 / 33.3%	9 / 11.1%	0 / 0%	1 / 1.2%	5 / 6.2%	0 / 0%	0 / 0%	19 / 23.5%
Nevyžadují tuto službu	8 / 9.9%	45 / 55.6%	73 / 90.1%	75 / 92.6%	60 / 74.1%	74 / 91.4%	66 / 81.5%	31 / 38.3%
Nevěděl jsem o možnosti využití této služby	0 / 0%	22 / 27.2%	6 / 7.4%	3 / 3.7%	11 / 13.6%	4 / 4.9%	12 / 14.8%	21 / 25.9%

Odpovědi studentů, kteří vedeni jako studenti se SP v absolutních číslech a procentech (zaokrouhleno na jedno desetiné číslo)- viz Přílohu č.2

5 Jedná se o nejnovější veřejná data o počtu studentů se SP na ČVUT (ČVUT, 2022a), a je tak nutné brát v potaz, že tento dotazník sbíral data v letním semestru 2023 a celkový počet studentů se SP se mohl od této doby změnit.

Dotazníkové šetření na ČVUT ukázalo, že nejčastěji využívanou modifikací pro studenty se specifickými potřebami (SP) je časová kompenzace. Pro většinu studentů (46) je časová kompenzace dostatečná k tomu, aby plně saturovala jejich potřeby. Nicméně pro značnou část studentů (27) je tato modifikace pouze částečně účinná.

Nácvik prostorové orientace, osobní asistence, tlumočnický servis a vizualizační servis jsou méně vyžadované, a tedy i méně využívané. Pouze malý počet studentů využívá tyto služby, což ztěžuje hodnocení jejich účinnosti. Nicméně je nutné zmínit, že značný počet studentů (12) uvedl, že nevěděli o možnosti využití vizualizačního servisu, což naznačuje, že studenti, kteří by mohli vyžadovat tuto službu, nejsou dobře informovaní o možnosti jejího využití.

Nějakou formu organizačního opatření využívá 29 respondentů. Avšak pro dvě třetiny z těchto studentů (19) tato modifikace naplňuje jejich potřeby pouze částečně.

Co se týká informovanosti, studenti se specifickými potřebami nejčastěji nevěděli o možnosti využití individuální výuky (22), vizualizačního a zapisovatelského servisu (12) a studijní asistence (11). Na druhou stranu, studenti jsou velmi dobře informovaní o možnosti využití časové kompenzace.

8.2.2 Jak studenti vnímají podporu od relevantních aktérů:

Na následující škále vyjádřete své vnímání míry podpory ze strany následujících subjektů:

	Rodina	Jiná neformální podpora (spolužáci, kamarádi atd.)	Neziskové organizace	Podpora v rámci ČVUT	Podpora v rámci národních opatření
Velká podpora	55	34	3	18	4
Střední podpora	16	31	2	44	3
Malá podpora	6	7	3	14	5
Žádná či minimální podpora	2	5	38	4	28
Nevím, nemohu posoudit	2	4	35	1	40

Výsledky dotazníkového šetření, viz Přílohu č.2

Rodina je vnímána jako velký zdroj podpory mezi studenty se SP. Celkem 55 respondentů uvedlo, že od rodiny dostávají velkou podporu, zatímco 16 respondentů uvedlo, že od rodiny dostávají střední podporu. Pouze menší množství respondentů vidí podporu od rodiny jako malou (6), nebo žádnou či minimální (2).

Neformální podpora, která zahrnuje spolužáky a kamarády apod., je také vnímána jako střední až velký zdroj podpory. Celkem 34 respondentů uvedlo, že dostávají velkou podporu od těchto neformálních zdrojů podpory, zatímco 31 respondentů uvedlo, že dostávají střední podporu. Zbytek studentů (12) uvedlo buď malou (7), nebo žádnou, či minimální (5).

Podpora poskytovaná ČVUT je vnímána jako středně silná. Celkem 44 respondentů uvedlo, že dostávají střední podporu. Zároveň je ale nutné zmínit, že 18 studentů se SP vnímá podporu jako velkou, což je stejný počet jako počet studentů, kteří vnímají podporu jako buď malou (14), nebo žádnou či minimální (4).

Studenti nevnímají, že by se jim dostávala podpora ze strany neziskových organizací. Pouze 8 z 46 studentů, kteří hodnotili míru této podpory, ji vnímá jako jinou než minimální, či žádnou.

Studenti zároveň nevnímají velkou podporu v rámci opatření, která plynou z národní úrovně. Většina studentů uvedla, že vnímají míru podpory jakožto žádnou, či minimální (28 z 40). Pouze několik studentů vnímá tuto podporu jako velkou (4) či střední (3). Nicméně je nutné brát v potaz, že opatření z této úrovně neposkytují studentům podporu přímo, ale dělají tak prostřednictvím podpory jiných aktérů.

9 Závěr

V této závěrečné kapitole se vrátím k jádru mého výzkumu a podívám se, jak má zjištění odpovídat na výzkumné otázky, které jsem si položil na začátku práce.

Jak ČVUT implementuje opatření plynoucí z formálních opatření na úrovni národního vzdělávacího systému?

České vysoké učení technické v Praze se aktivně zabývá podporou studentů se speciálními potřebami prostřednictvím střediska ELSA, které je součástí ČVUT. Studentům nabízí služby a studijní modifikace odpovídající jejich specifickým potřebám. Tyto služby odpovídají metodickému standartu MŠMT (MŠMT, 2022b). Pro využití těchto služeb je nezbytná oficiální evidence studenta se SP v rámci střediska ELSA a prokázání nároku na využití těchto služeb.

Středisko ELSA poskytuje trénink studijních strategií, nabízí konzultace s psychologem, upravuje podobu a průběh studia včetně přizpůsobení podmínek, digitalizuje studijní materiály pro využití pomocí čtecích softwarů, zajišťuje simultánní přepis nebo tlumočení do znakového jazyka během přednášek, poskytuje studijní asistenci, osobní asistenci a trénuje prostorovou orientaci. Rovněž pomáhá s výběrem a zapůjčením asistenčních technologií, jako je čtecí software, tablet s komunikačním zařízením nebo bezdrátový vzdálený mikrofon.

ČVUT také dbá na ochranu studentů se SP proti diskriminaci pomocí Etického kodexu. V oblasti stravování a ubytování mají studenti se SP právo samostatně si objednat stravu a na ubytování odpovídající platným standardům pro osoby s omezenou schopností pohybu a orientace. Studenti se SP mohou rovněž žádat o účelová stipendia jako sociální příspěvek, která jsou přiznávána děkanem nebo rektorem na základě žádosti studenta. Uchazeči o studium jsou vyzýváni k deklaraci svého typu postižení, což jim umožní žádat o úpravu průběhu přijímacích zkoušek. Iniciativa Bezbariérový ČVUT se zaměřuje na zpřístupnění vysokoškolských prostor pro osoby s tělesným omezením prostřednictvím architektonických a stavebních úprav.

Jakých podpor se dostává studentům se specifickými potřebami na ČVUT?

Studenti se specifickými požadavky mohou využívat těchto podpor:

- prodloužený časový limit při výuce a zkouškách
- prodloužení termínu pro splnění úkolu přiděleného během výuky
- studijní materiály v elektronické formě, pokud je to možné a nezbytné
- individuální výuku pro jednoho studenta či pro malou skupinu studentů s totožnými potřebami nebo pracovními metodami
- osobní asistenci, která kompenzuje fyzická omezení studenta se specifickými potřebami při sebeobsluze, včetně ubytování a stravování v zařízeních, souvisejících se studiem nebo s činnostmi, které jsou součástí vzdělávacího programu, a to i při akcích organizovaných mimo sídlo školy
- studijní asistenci během výuky
- tlumočnický servis mezi mluvěmi znakového a mluveného jazyka
- zapisovatelský servis, jehož výstupem je obsahový zápis
- nácvik prostorové orientace
- možnost skládat zkoušky za přizpůsobených podmínek:
  - studenti se zrakovým postižením například v Braillově písmu nebo zvětšeném černotisku, možnost použít příslušné technické vybavení
  - studenti se sluchovým postižením mají nárok na písemnou formu zadání a prodloužení časového limitu na vypracování písemné práce, k dispozici by měla být také odpovídající vizualizace, jako je simultánní vizualizační zápis
  - neslyšící studenti mají nárok na tlumočení do znakového jazyka
  - studenti s pohybovým postižením mají při výuce nárok na osobního asistenta, studenti s postižením horních končetin mají nárok na prodloužení časového limitu na vypracování písemné práce a na využití speciální techniky pro zápis
  - studenti se specifickými poruchami učení mohou během výuky a zkoušek využívat speciální kompenzační postupy a navýšení časového limitu na vypracování písemných prací
  - studenti s poruchou autistického spektra a studenti s jinými obtížemi mají specifické potřeby upraveny Metodickým standardem MŠMT
- relaxační skupinu Zpomal ve formě malých setkání
- stipendia (účelová)

Do jaké míry jsou potřeby studentů se specifickými potřebami na ČVUT naplňovány?

Výsledky dotazníkového šetření ukázaly, že většina studentů se specifickými potřebami na ČVUT je spokojena s podporou, kterou dostávají, nicméně existuje zde stále značná část studentů, pro které studijní modifikace naplňují služby pouze částečně. Někteří studenti nemají povědomost o všech možnostech, které by mohli využívat, jedná se hlavně o individuální výuku, studijní asistenci a vizualizační a zapisovatelský servis.

Nejčastěji využívanou modifikací pro studenty se specifickými potřebami (SP) je časová kompenzace (přes 90 % respondentů), pro většinu je i dostatečná k tomu, aby plně saturovala jejich potřeby, třetina studentů ji vnímá jako částečně účinnou. Často využívaná je i individuální výuka a tlumočnický servis.

Většina respondentů uvedla, že v posledním semestru nezaznamenala fyzické bariéry v prostorách ČVUT, které by jim působily obtíže s pohybem a využíváním těchto prostorů. O účelová stipendia zažádali pouze tři studenti.

10 Summary

In this final chapter, we return to the core of our research and examine how our findings answer the research questions we posed at the beginning of our work.

How does ČVUT implement measures arising from formal measures at the level of the national education system?

The ČVUT actively engages in supporting students with special needs through the ELSA center, which is branch of ČVUT. It offers services and study modifications suitable to their special needs. These services are in line with the methodological standard of the Ministry of Education, Youth and Sports (MŠMT, 2022b). To utilize these services, official registration of the student with special needs at the ELSA center with proof of entitlement to use these services is necessary.

The ELSA center provides study strategy training, offers consultations with a psychologist, adjusts the format and progress of studies including customization of conditions, digitizes study materials for use with reading software, ensures simultaneous transcription or sign language translation during lectures, provides study assistance, personal assistance, and spatial orientation training. It also assists with the selection and borrowing of assistive technologies, such as reading software, tablets with communication devices, or wireless remote microphones.

ČVUT also protects students with special needs against discrimination through its Code of Ethics. In the field of dining and accommodation, students with special needs have the right to independently order meals as well as accommodation corresponding to current standards for people with limited mobility and orientation.

Students with special needs can also apply for special purpose scholarships as a social contribution, which are awarded by the dean or rector based at the student's request. Prospective students are invited to declare their type of disability, which allows them to request adjustment of the admission process. The Barrier-Free ČVUT initiative focuses on making university spaces accessible for people with physical limitations through architectural and infrastructural modifications.

What support is available to students with specific needs at ČVUT?

Students with specific requirements can utilize these supports:

- Extended time limit during teaching and exams
- Extension of the deadline for completing tasks assigned during classes
- Study materials in electronic format, where possible and necessary
- Individual lessons for one student or a small group of students with identical needs or working methods
- Personal assistance that compensates for the physical limitations of a student with special needs in self-care, including accommodation and meals in facilities related to study or activities that are part of the educational program, even at events organized off-campus
- Study assistance during teaching
- Translation services between sign language and spoken language speakers
- Note-taking service, the output of which is a substantive record
- Spatial orientation training
- Opportunity to take exams under adapted conditions such as:
  - Students with visual impairment can, for example, take exams in Braille or enlarged print, with the option to use the relevant technical equipment
  - Students with hearing impairment have the right to written instructions and an extended time limit for completing written work; appropriate visualization might also be available, such as simultaneous visual recording.
  - Deaf students have the right to sign language translation
  - Students with mobility disabilities have the right to a personal assistant during classes. students with upper limb disabilities have the right to an extended time limit for completing written work and to use special equipment for writing
  - Students with specific learning disorders can use special compensatory procedures during teaching and exams and an extended time limit for completing written work
  - Students with autism spectrum disorder and students with other difficulties have specific needs adjusted by the MŠMT Methodological Standard
- The 'Slow Down' relaxation group in the form of small meetings
- Special purpose scholarships

To what extent are the needs of students with specific needs at ČVUT being met?

The results of the questionnaire survey showed that most students with special needs at ČVUT are satisfied with the support they receive, however, there is still a significant number of students for whom study modifications only partially meet their needs.

Additionally, some students were not aware of all the different possibilities they could have taken advantage of, particularly in regards to individual teaching, study assistance, visualization aid and note-taking services.

The most frequently used modification for students with special needs is time compensation (over 90% of survey participant), which for most is sufficient to fully saturate their needs, although a third of students perceive it as only partially effective. Individual teaching and translation services are also used in many instances.

Most of the survey participants stated that they did not encounter physical barriers on ČVUT premises in the previous semester that would cause them difficulties in moving and using these spaces. Only 3 students applied for special purpose scholarships.

11 Použitá literatura

Alevia, 2010. Analýza současné situace studentů se specifickými nároky na vysokých školách

CIPS, 2023. Web centra informačních a poradenských služeb ČVUT [web] [citováno 16.4.2023]. Dostupné z: <https://www.cips.cvut.cz/>

ČVUT, 2022a. *Výroční zpráva o činnosti ČVUT 2021* [online], Dostupné z: <https://www.cvut.cz/rozvoj/vyrocnizpravy-o-cinnosti>

ČVUT, 2022b. VIII. Studijní a zkušební řád pro studenty ČVUT v Praze (VIII. úplné znění, účinnost od 29. 10. 2022)

ČVUT, 2022c. Etický kodex ČVUT v Praze (účinnost od 7. 5. 2022)

ČVUT, 2022d. Metodický pokyn č. 6/2022 o podpoře studentů se specifickými potřebami na ČVUT

ČVUT, 2022e. Stipendijní řád ČVUT v Praze (VI. úplné znění, účinnost od 08. 07. 2022)

ELSA, 2023a. Web Střediska pro podporu studentů se specifickými potřebami ČVUT: BEZBARIÉROVÉ ČVUT [web] [citováno 2. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.elsa.cvut.cz/bezbarierove-cvut/>

ELSA, 2023b. Web Střediska pro podporu studentů se specifickými potřebami ČVUT: POSLÁNÍ A CÍLE [web] [citováno 2. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.elsa.cvut.cz/o-nas/poslani-a-cile/>

ELSA, 2023c. Web Střediska pro podporu studentů se specifickými potřebami ČVUT: Modifikace studijních podmínek [web] [citováno 2. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.elsa.cvut.cz/student/modifikace-studijnich-podminek/>

ELSA, 2023d. Web Střediska pro podporu studentů se specifickými potřebami ČVUT: Služby studentům [web] [citováno 2. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.elsa.cvut.cz/student/sluzby-studentum/>

ELSA, 2023e. Web Střediska pro podporu studentů se specifickými potřebami ČVUT: Veřejnost [web] [citováno 2. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.elsa.cvut.cz/verejnost/hapticke-mapy/>

Evropská komise, 2006. Evropská charta pro výzkumné pracovníky: Kodex chování pro přijímání výzkumných pracovníků. EUR 21620

Evropská unie. 2016. Document 12016P/TXT: LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV EVROPSKÉ UNIE.

FIALA P., SCHUBERT K., 2000. Moderní analýzy politiky: Uvedení do teorií a metod policy analysis. ISBN 80-85947-50-1.

Matthews, N., 2009. Teaching the 'invisible' disabled students in the classroom: disclosure, inclusion and the social model of disability. *Teaching in higher education*, 14(3), pp.229-239.

MŠMT, 2020a. Strategický záměr ministerstva pro oblast vysokých škol na období od roku 2021

MŠMT, 2020b. Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021–2025. ISBN 978-80-7440-255-5

MŠMT, 2020c. Strategický záměr ministerstva pro oblast vysokých škol na období od roku 2021

MŠMT, 2022. ŽÁCI SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI. INFORMACE KE VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/13-informace-ke-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-vzdelavacimi>

MŠMT, 2022b. Pravidla pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy pro rok 2022

nařízení vlády č. 274/2016

OECD, 2007. Students with Disabilities, Learning Difficulties and Disadvantages, OECD.org [online]. ISBN 978-92-64-02762-6. Dostupné z: <https://www.oecd.org/education/school/40299703.pdf>

OSN, 2006. Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením

Šámalová, K., 2016. *Šance na dosažení vysokoškolského vzdělání v populaci osob se zdravotním postižením*, Prague: Charles University in Prague, Karolinum Press.

Sdělení č. 10/2010 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením

Sdělení č. 104/1991 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte

UNESCO institute for statistics, 2012. International Standard Classification of Education ISCED 2011 [online], Dostupné z: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf>

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., 300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb., 319/2009 Sb., 71/2012 Sb. a 98/2013 Sb.

WHO, 2011. *World report on disability*, Geneva: World Health Organization.

Zákon č. 111/1998 Sb.

Zákon č. 561/2004 Sb., Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

12 Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník (textový soubor)

Příloha č. 2: Analýza odpovědí respondentů (graf)

Příloha č. 3: Odpovědi respondentů (tabulka)